

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Психолого-педагогічний факультет
Кафедра практичної психології

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

_____ Мірошник З.М.

« ____ » _____ 2023 р.

Реєстраційний № _____

« ____ » _____ 2023р.

КАЗКОТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ ПРОФІЛАКТИКИ ТА КОРЕКЦІЇ
ПСИХОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ ДОШКІЛЬНИКІВ

Кваліфікаційна робота студентки

групи ЗППм-22

ступеня вищої освіти магістр

за спеціальністю 053 Психологія

Бакуменко Оксани Олександрівни

Керівник канд.психол.наук, старш. викл.

кафедри практичної психології

Михайленко О.Ю.

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS ____ Кількість балів ____

Голова ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Бакуменко Оксана Олександрівна, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавав(ла) і не одержував(ла) недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомлений(а). Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

Бакуменко О.О.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ I ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОФІЛАКТИКИ ТА КОРЕКЦІЇ ПСИХОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗА ДОПОМОГОЮ КАЗКИ	5
1.1 Поняття і задачі розвивально-корекційної роботи психолога з дітьми дошкільного віку.....	7
1.2 Поняття казкотерапії та різновиди казок.....	10
1.3 Особливості використання казкотерапії у психокорекційній роботі з дітьми дошкільного віку.....	16
Висновки до 1 розділу	22
РОЗДІЛ II ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ ДОШКІЛЬНИКІВ	24
2.1 Організація та методика дослідження.....	24
2.2 Аналіз та інтерпретація результатів.....	27
Висновки до 2 розділу	39
РОЗДІЛ III КОРЕКЦІЙНА ПРОГРАМА З ПОДОЛАННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ ДОШКІЛЬНИКІВ (ТРИВОЖНОСТІ, АГРЕСИВНОСТІ, ІМПУЛЬСИВНОСТІ)	41
3.1 Теоретичне обґрунтування методу казкотерапії в контексті роботи з психологічними проблемами дошкільників	41
3.2 Методичні рекомендації щодо впровадження корекційної програми	44
Висновки до 3 розділу	55
ВИСНОВКИ	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	58

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасній ситуації воєнного стану в Україні психологічна допомога дітям є пріоритетною. Це один із ключових пріоритетів подальшого розвитку психологічного благополуччя дітей у соціумі. Також варто зауважити, що сьогоденні зміни негативно позначаються не тільки на дітей, а й на дорослих, переважно на тих хто перебуває у кризовій ситуації. Тому казкотерапія є безпечним та природним способом зрозуміти психологічний стан дітей дошкільного віку під час військових дій в Україні.

Відомі психологи, педагоги, письменники використовували казки у своїх дослідженнях наприклад: Е. Фромм, Е. Берн, Е. Гарднер, А. Менегатті, С. Русова, І. Франко, К. Ушинський, В. Сухомлинський та ін. Незважаючи на те, що казкотерапія є одним із найстаріших напрямів практичної психології, сам термін з'явився лише в другій половині ХХ століття.

У сучасній сфері освіти активно використовують дитячу творчість та ігри у профілактично-корекційній роботі з дітьми дошкільного віку.

Така профілактично-корекційна робота універсальна тим, що вона розрахована на індивідуальні особливості психологічного розвитку дитини, спрямована на виявлення резервних можливостей дітей, які нормально розвиваються, так і на дітей з особливими можливостями здоров'я,

В сучасному світі багато традиційних цінностей руйнуються, а нові відкидаються або ставляться під сумнів. Людство стоїть перед необхідністю створення нової системи цінностей і моральних орієнтирів, яка сприятиме розвитку та самореалізації особистості. Це особливо актуально під час роботи з дітьми. Оскільки з появою гаджетів дітям найважче розібратися в таких поняттях, як добро і зло, справедливість.

Казкотерапія – нове поняття, яке активно застосовують у своїй роботі сучасні дослідники, психологи, вихователі дошкільних установ. Цей метод поглиблює знання, виховує національно-патріотичну свідомість, допомагає

долати страхи, розв'язує конфлікти, навчає жити у гармонії з природою та соціумом.

Цей сучасний метод профілактики і корекції психологічних проблем, поширений у Європі, метою якого є використання терапевтичної казки, який розповідає про проблеми з якими стикнулася дитина.

Профілактично-корекційна робота спрямована на розвиток гармонійної особистості дитини. Вона може урізноманітнювати програму у дошкільних закладах. За допомогою казкотерапії психолог чи вихователь створює умови для розвитку, самовираження, удосконалення особистості.

Психолог використовуючи метод казкотерапії допомагає дитині актуалізувати знання, усвідомлювати свої проблеми, шукати шляхи їх вирішення. Дитина ідентифікує себе з героями казок, разом з ними переживає емоції, внутрішньо-особистісні конфлікти і вирішує їх.

Мета дослідження: розкриття можливостей казкотерапії у корекційній роботі психолога з дітьми дошкільного віку.

Завдання дослідження:

1. Здійснити огляд літературних джерел щодо дослідження впливу казкотерапії у корекційній роботі з дітьми дошкільного віку.
2. Підібрати та обґрунтувати психодіагностичний інструментарій щодо вивчення психологічного стану дітей дошкільного віку.
3. Здійснити статистичний аналіз матеріалів емпіричного дослідження та представити інтерпретацію за результатами отриманих даних.
4. Обґрунтувати та розробити корекційно-розвиваючу програму щодо подолання психологічних проблем (тривожності, агресивності, імпульсивності) дітей дошкільного віку.

Об'єкт дослідження: психологічні проблеми дітей дошкільного віку.

Предмет дослідження: вплив казкотерапії на корекцію психологічних проблем дітей дошкільного віку.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у розробці корекційно-розвиваючої програми щодо подолання психологічних

проблем дошкільників (тривожності, агресивності, імпульсивності), методичних рекомендацій щодо впровадження даної програми.

Методи дослідження:

- загальнотеоретичні: аналіз, порівняння, синтез, класифікація, систематизація та узагальнення даних теоретичних досліджень, теоретичне моделювання;

- емпіричні: психологічне діагностування за методиками: О. Захарова і М. Панфілова «Страхи в будинках», М. Панфілова «Кактус», анкета визначення рівня тривожності дошкільника (Лаврентьєва Г.П., Титаренко Т.М.).

Експериментальна база дослідження: Дослідно-експериментальна робота проводилась на базі центру дитячого дошкільного розвитку «New point» м. Кривий Ріг.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОФІЛАКТИКИ ТА КОРЕКЦІЇ ПСИХОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗА ДОПОМОГОЮ КАЗКИ

1.1 Поняття і задачі розвивально-корекційної роботи психолога з дітьми дошкільного віку.

Розвиток психіки та особистості дитини відбувається як поступове і природне нарощування психологічного та особистісного становлення, яке відбувається за допомогою соціальних та психологічних умов.

Як свідчить аналіз літератури, корекційно розвивальна робота – це сукупність методів психологічної допомоги дітям, у яких виникають труднощі з мотивацією до навчання, шкільною адаптацією. Корекційно-розвивальна діяльність - це створення психолого-педагогічних умов для оптимального розвитку дітей і дорослих як учасників освітнього середовища, а також створення умов для корекції порушень нормативного характеру вікового (або професійного) розвитку [8].

Отже, норма вікового розвитку задає критерії для визначення цілей корекційно-розвивальної діяльності практичного психолога в освіті.

Аналізуючи навчально-методичний посібник О. М. Гріньова, Л. А. Терещенко «Дитяча психодіагностика» головним завданням сучасної психологічної системи освіти є розвиток особистості дитини, забезпечення умов для формування у дітей мотивації до саморозвитку та самовихованню, формування вмінь та навичок, підготовка дитини до сприйняття навчального матеріалу [15].

Ґрунтуючись на проаналізовану літературу, можна визначити мету розвивально-корекційної роботи психолога, вона полягає у тому, щоб створити соціально-психологічні умови для сприятливого розвитку психіки та особистості дитини, попередження та подолання небажаних новоутворень психіки і особистості дитини. Вирішення цих завдань суттєво впливають на успішність перебігу компенсаторних процесів, мотивацію до саморозвитку,

самоосвіти особистості дитини. Корекційно розвивальна робота здійснюється шляхом сумісного з дитиною визначення її інтересів, можливостей, подолання проблем, які заважають їй у адаптації, самовихованні, спілкуванні, здобуванні нових знань [20].

Виділяють такі умови, розвивально-корекційної роботи:

- Проведення тільки за згоди дитини на психологічну допомогу
- Конфіденційність
- Бажання дитини самостійно долати труднощі та перешкоди
- Доброзичливість та толерантність
- Захист прав людини
- Додержання принципу «Не нашкодь»

Розвивально-корекційна робота психолога направлена на розв'язання психологічних проблем дитини різного віку та нормативного розвитку особистості. Діти, які не мають відхилень у розвитку і медико-біологічні показники яких у нормі, мають проблеми психологічного характеру. Соціально-демографічні, медичні, індивідуальні чинники впливають на самостійне вирішення та усунення психологічних проблем дитиною [8].

Основні методологічні положення дитячої психології:

- Про джерела (всезагально людський досвід, матеріальна та духовна культура, соціум та суспільство), рушійні сили (психічні протиріччя, діяльність, спілкування) психіки та особистості дитини;
- Поняття психологічного віку. Виготський розумів під цим поняттям новий тип будови особистості, а також її діяльності, ті зміни, як психічного, так і соціального характеру, що вперше виникають на даному віковому етапі та які головним, але не єдиним, чином визначають свідомість дитини, її відношення до довкілля, її зовнішнє та внутрішнє життя, всю траєкторію її розвитку в даний період;
- Основні показники психологічного віку (соціальна ситуація розвитку, провідна діяльність та новоутворення психіки і особистості), що

виступають основними показниками для діагностування та аналізу рівня соціально- та психолого-педагогічних умов розвитку дитини [20].

Важливим компонентом у розвивально-корекційній роботі є поглиблені знання нормативів різного виду діяльності дитини. Психологом проводиться діагностика розвитку, рівень якого виміряється у діяльності та організовується корекційно-розвивальна робота, яка за своїм змістом є організацією дитячої діяльності.

Дитяча розвивальна та корекційна практика приділяє велику увагу дитячій психології, проводячи постійні дослідження. Т.В. Дудкевич пропонує такі напрями досліджень:

1) Збагачення знання стосовно періодизації психічного та особистісного розвитку дитини з акцентуванням уваги на норму та механізми психічного розвитку в межах конкретного вікового етапу. Невирішеною залишається проблема створення детальних «карт» психологічного віку кожного етапу дитинства.

2) Відбір методик для проведення розвивально-корекційної роботи з дітьми, їх модифікація та стандартизація з урахуванням вимог, що висуваються до професійної діяльності психолога. На сьогодні створення методичних комплексів з опором на теоретичну і фактичну базу, що дозволяють стандартизувати вирішення найбільш частих проблем розвитку дитини (готовність до школи, навчальна неуспішність, недисциплінованість, рівень інтелектуального розвитку тощо) лише розпочинається. Проте, у кожному конкретному випадку психолог працює з дитиною, яка є індивідуальністю, несхожою на інших, а тому фахівець має докласти багато зусиль для всебічної та цілісної інтерпретації отриманих даних.

3) Розроблення системи психологічних проблем дитячого розвитку. Сьогодні психологи, що працюють із дітьми, користуються звичайним переліком, а не системою психологічних труднощів розвитку. Наприклад: висока психологічна напруженість; психомоторна нестабільність; інфантилізм; дисгармонія особистості; порушення пізнавальних процесів;

порушення координації рухів; соціальна депривація; інтелектуальна обмеженість; проблеми обдарованості.

4) Розширення бази знань щодо негативних рис характеру (впертості, вередливості, капризності, брехливості, ліні, безвідповідальності тощо), з урахуванням особливостей їх корекції.

5) Дослідження проблем залежності вікової психологічної норми та індивідуальних варіантів (типів та форм) її конкретного прояву. Таким чином психолог має провести діагностику рівня розвитку для тих дітей, чий батьки ігнорують потреби свого підлітка до самостійності, права на власний вибір, при цьому скаржаться на агресивність, невдоволеність та на те, що підліток їх не слухається. Ймовірно у таких дітей буде проявлятися інфантилізм або вони почнуть брехати, а також щось приховувати від батьків [20].

Психолог повинен звернути увагу та провести діагностику розвитку тим дітям чий батьки ігнорують потреби дитини до самостійної діяльності, свободи вибору, скаржаться, що їх діти не такі. Скоріш за все у таких дітей буде проявлятися інфантилізм або вони будуть схильні до брехні, скритності. Таким дітям обов'язково потрібна психологічна допомога [8].

1.2 Поняття казкотерапії. Принципи та функції казок.

Казкотерапія як метод психологічної допомоги відома людству вже тисячі років, але лише нещодавно вона виникла як сучасний напрям психотерапії

Наукова робота психолога і психіатра Б. Беттельгайма «Чари і користь: про сенс і цінність казок», полягає у дослідженні фонду народної фантастичної прози. Вчений вважає, що за допомогою казок та легенд, дитині легше адаптуватися до соціуму, розвивати відчуття відповідальності, вчитися самостійності, розв'язувати конфліктні ситуації [2].

Лікування казками - один із найдоступніших і найефективніших методів корекції поведінки та установок дітей, який наразі широко застосовують у

Європі. При цьому використовуються терапевтичні казки-історії про проблеми і переживання, з якими стикається дитина.

Казки та легенди- це давній спосіб підтримки людей за допомогою мови. Їх передавали із уст в уста і виховували у дітей ставлення до світу, прийнятому у певному соціумі. Для дітей казки не просто вигадки чи фантазія, а особлива реальність емоційного світу. Завдяки казці вони переживають складні емоції, такі як життя і смерть, любов і ненависть, зрада і віроломство. Впродовж всього життя казки залишаються з дитиною і допомагають ефективно соціалізуватися, засвоювати життєві уроки. Також це чудовий спосіб донести до дитини необхідні моральні норми та правила [6].

Лікування казкою використовували зі стародавніх часів, але тоді ще люди не розглядали цей метод як лікувальний засіб, хоча легенди, міфи та казки завжди містять певні послання, вирішення конкретних проблем і розуміння існування добра і зла.

З покоління в покоління людство успадковує зміст казок, які дають відповіді на питання, що мають фундаментальне значення. Казки детально описують певні моделі поведінки, які відбуваються в певній послідовності. Це має вирішальне значення для вивчення причинно-наслідкових зв'язків [8].

Одним із найцікавіших видів арт-терапії є казкотерапія. Придумування історій, фантазування, проектування реальних ситуацій на вигаданих персонажів захоплює і дітей, і дорослих. Казкотерапія допомагає людям розслабитися, проявити творчі здібності та вирішити практично будь-яку проблему. Цей метод використовується як інструмент освіти, виховання, навчання та психотерапії [20].

Казки та легенди відносяться до усної народної творчості і почали зароджуватися і розвиватися з появою людської цивілізації. Пізніше стали з'являтися казки, написані авторами, які переказують народні казки. Розповідання казок дітям було одним із методів виховання:

1. Занурення дитини в соціальне середовище.
2. Ознайомлення з правилами та нормами соціальної поведінки.

3. Тренування та розвиток навичок. Формування уявлень проте, що таке «погано» і «добре».

4. Знайомство з навколишнім середовищем [6].

Казкотерапія – це сукупність засобів психологічної допомоги дітям дошкільного та молодшого шкільного віку, які мають психологічні проблеми з емоціями та поведінкою. Такий метод терапії спрямований на створення особливих умов, в яких фантазії дитини стають ближчими до реальності та допомагають їй подолати свої страхи та комплекси. Негативні персонажі казок слугують моделями ненормативної поведінки [9].

Виділяють такі різновиди казок:

- Терапевтична
- Релаксаційна
- Психолого-повчальна
- Психотерапевтична [6]

Аналізуючи літературні джерела, можу стверджувати що, терапевтичні казки відповідають уявленням дітей відповідного віку. Їхні герої схожі на дітей і відчують подібні проблеми та емоції. Терапевтична казка впливає на психіку дитини так, що вона готує її до дорослого життя, показуючи як поводитися в різних життєвих ситуаціях на прикладі деяких повсякденних і незвичайних подій. Такі казки відрізняються від звичайних тим, що вони створюються спеціально для дітей. Це означає, що головний герой такий самий, як і дитина, і відчуває ті самі проблеми та емоції. Наприклад, він бореться з темрявою, але дитина наприклад і його поведінки дізнається, що темрява не така вже й страшна. І навпаки, головний герой казки покараний долею за те, що не послухався батьків чи не дотримувався правил гігієни. Вплив казок на психіку дітей полягає в тому, що вони готують їх до дорослого життя, показуючи наприклад і повсякденних і незвичних подій, як потрібно поводитися в різних життєвих ситуаціях [6].

Релаксаційні казки здатні впливати на дітей і викликати в них тимчасове розслаблення та заспокоєння. Ці казки являють собою короткі історії,

розраховані на читання протягом 3-7хвилин. Основний механізм впливу релаксаційних казок-внутрішня візуалізація. Головна особливість сюжету полягає в тому, що головний герой регулярно відпочиває і відновлює свої сили. Таким чином, казка показує дітям, де і як вони можуть отримати енергію для виконання своїх життєвих завдань

Психолого-повчальні казки мають довгий і складний сюжет. Це і розлучення батьків, і смерть родичів, і хвороба близьких або самого героя, і різні негативні сторони соціального життя. Подібні казки здатні впливати на психіку дитини таким чином, щоб поліпшити її адаптаційні здібності, усунути причини її страхів і зняти нервові напруження.

Психотерапевтичні казки мають довгі та складні сюжети. Це і розлучення батьків, і смерть родича, і хвороба близької людини або самого героя, і різні негативні сторони соціального життя. Казки такого типу можуть впливати на психіку дитини, покращуючи її адаптаційні здібності, усуваючи причини її страхів і знімаючи нервові напруження [8].

Сучасні науковці поділяють казки на такі види:

- Побутові казки
- Елементарні сценарії (тобто дорослий придумує сценарій і розповідає дитині свою вигадану історію)
- Народні казки – це історії невідомого походження, пов'язані зі зміною традицій з народом. Існує дуже багато різних казок, які діти дуже люблять, і кожна казка відповідає певному віку дитини.
- Літературна казка або авторська – це історія одного автора.
- Казки про тварин- головними героями виступають тварини
- Чудеса – там де є безпечний простір, головний герой робить все що йому заманеться, цей простір допомагає йому створювати різні подвиги у суспільстві [6].

Зазвичай ми думаємо, що казки треба читати на ніч, звичайно це так, але вони дають нам спілкуватися тією мовою з дітьми, яку вони сприймають. Процес

вигадування історій, підтримання історії вигаданою дитиною, допомагає один одного зрозуміти

Є такі казки, які можна взяти за взірць, створенні одним автором, з метою м'якого впливу на дитину, вони не досить повчальні, але повчальні завдяки своїй персоналізації [16].

Основний принцип казкотерапії – зцілення через казку, сприяння цілісному розвитку особистості та духовності людини. Казкотерапія знижує тривожність дітей, допомагає їм подолати різні страхи і дає можливість адаптуватися в колективі. Казки знижують агресивність у дітей та надають впевненості сором'язливим дітям, яким не вистачає впевненості в собі [6].

В. О. Сухомлинський вважав, що знайомі з дитинства казки на все життя відкладають у серці «зернятка людяності, з яких складається совість» [44].

Вчений вперше у світовій освітній практиці створив для дітей кімнату казок. Там діти могли ненадовго зайти до неї, опинитися в чарівному світі й уявити, що вони-герої казки. Казки – це благородне і незамінне джерело любові до Батьківщини. Казки виховують любов до Батьківщини, тому що вони-творіння народу. Образи казок, створені народом, що живе тисячі років, доносять до свідомості й тіла дитини могутній творчий дух народу [6].

Основний принцип казкотерапії – зцілення через казку, що сприяє цілісному розвитку особистості та духовності людини. Суть казкотерапії полягає в тому, що казки наочно пояснюють, що таке добро і що таке зло. Негативні герої казок викликають тільки негативну реакцію, а наприклад і позитивних героїв діти навчаються бути хорошими. Негативних героїв завжди карають, а хороші герої отримують винагороду.

Мета казкотерапії - цілісний розвиток дитини. Казки так само багатогранні, як і саме життя. Головним поштовхом для використання казкотерапії є любов дітей до казок, мрій, уявлень, що вони казкові герої [6].

Казкотерапія чудова тим, що її можна застосовувати як з дорослими, так і з дітьми. Її ефективність не залежить від віку, статусу чи статі. Вона може бути використана практично для будь-якого запиту і на будь-якому етапі

лікування. Казки можуть бути як самостійним методом лікування, так і додатковим у складних ситуаціях. Головне, щоб клієнт або пацієнт був готовий прийняти казкотерапію, випробувати її та повірити в те, що вона справді працює [16].

Виділяють такі принципи казкотерапії:

1. Донесення до свідомості дітей, підлітків і дорослих інформацію.
2. Нагромадження, відновлення, пізнання життєвої сили.
3. Принцип багатогранності. Для того щоб змінити ставлення людини до тієї чи іншої ситуації, необхідно розглянути всі її аспекти.
4. Зв'язок реальності з дійсністю, баланс між соціальною і духовною реальністю [6].

Казка, гра, фантазія – зазначає В. Сухомлинський, – животворне джерело дитячого мислення, благородних почуттів і прагнень... Через казкові образи в свідомість дітей входить слово з його найтоншими відтінками... Під впливом почуттів, що породжені казковими образами, дитина вчиться мислити словами, знаходить велике задоволення в тому, що її думка живе у світі казкових образів, від першого кроку, від яскравого, живого, конкретного до абстрактного [44].

Відмінність казкотерапії полягає в тому, що психологічний вплив відбувається на рівні цінностей. Іншими словами, у спілкуванні з іншими людьми ми завжди спираємося на основні життєві цінності: співпрацю, любов, віру, гідність, спокій, ентузіазм і доброту. Коли ми прямо говоримо з людьми про ці найважливіші речі, ми виглядаємо дидактично. Усі й так знають, що правильно, а що ні. Казки дають можливість говорити про цінності у формі стриманих, цікавих і надихаючих історій. Тому інформація, подана в такій формі, сприймається дуже легко і невимушено. Казки попереджають про наслідки тих чи інших вчинків, але не нав'язують програму життя.

У процесі прослуховування, осмислення та обговорення казок у дітей розвиваються уява і творчі здібності, необхідні для ефективного існування.

Вони навчаються основних механізмів пошуку та схвалення рішень. Ці ж механізми працюють і в дорослих, тому багато практичних психологів використовують казки у своїй роботі, щоб допомогти своїм клієнтам знайти ефективніші способи розв'язання життєвих проблем [16].

Слухаючи і сприймаючи казки, люди використовують їх у своєму житті. Особливо яскраво цей процес проявляється в дітей, вони часто просять щоб їм читали одну й ту саму казку.

Тексти казок викликають сильний емоційний резонанс як у дітей, так і в дорослих. Образність казок діє одночасно на двох психічних рівнях: свідомому і підсвідомому. Це особливо важливо для корекційної роботи, коли необхідно створювати ефективні комунікативні ситуації в складній емоційній й обстановці [16].

1.3 Особливості використання казкотерапії у психокорекційній роботі з дітьми дошкільного віку.

Діти дошкільного віку дуже ранимі особистості і вони сприймають світ у своїх кольорах. Як казав Рудольф Штайнер, засновник Вальдорфської школи, який надихнув вчителів на використання казок «Ефект казки уподібнюється до ефекту материнського молока: дитина сприймає її як харчування для своєї душі». Тобто дитина у казці розвивається, творить, переживає емоції тих персонажів які є в цій казці.

Казкотерапія - це метод, який використовує казкову форму для мовленнєвого розвитку дитини розширення її свідомості, та вдосконалення дії через мову з навколишнім світом.

Аналізуючи статтю Т. В. Полковенко, О. В. Полковенко «Видання для казкотерапії: вихователям, педагогам, психологам, батькам», можна виділити мету психокорекційної роботи з дітьми дошкільного віку, за допомогою казки – це всебічний розвиток дитини. Діти дуже люблять казки, мріяти уявляють, що вони казкові герої і це дає поштовх для використання казкотерапії як інструменту для того щоб працювати з дітьми [45].

Використання казок у психотерапевтичній або розвивальній роботі з дітьми з порушенням мовлення позитивно впливає на їх психологічний стан. Такі діти невпевнені у собі, не вміють грати за правилами і зберігати якусь роль. Тобто якщо вони взяли якусь роль у грі, то вони не можуть її виконати до завершення гри. Також діти з порушенням мовлення не вміють висловлювати свою думку та переказувати [53].

Аналізуючи навчальний посібник Л. І. Магдисюк «Казкотерапія в психологічному консультуванні дітей та дорослих», можна відзначити, що автори зазначають такі основні завдання психолога при використанні казкотерапії:

- Вирішувати внутрішньо-особистісні та міжособистісні проблеми внутрішнього світу дитини;
- Лікувати фобічні чи інші емоційні розлади дитини;
- Правильні ситуативні дезадаптивні реакції;
- Ввести в нову соціальну ситуацію [35].

Ґрунтуючись на аналізі літературних джерел, вважаю що використовуючи у своїй роботі метод казкотерапії, потрібно враховувати такі особливості:

- Рівень мовного розвитку;
- Недостатній розвиток невербальних психічних функцій (особливості слухової уваги та пам'яті, відсутність прагнення до пізнавального спілкування з дорослими, швидка виснаженість довільної уваги);
- Вікові особливості (висока емоційність, безпосередність, підвищена збудливість).

Завжди до будь-якої життєвої проблемної ситуації, яка виникає у дитини, коли вона збуджена, знаходиться в стані стресу, агресивна, можна підібрати казку, яка допоможе дитині дотримуватися норм поведінки, правил гри, моральних заповідей. Поведінка дитини формується не через прямі вказівки, а через казки, прислів'я, приказки.

Психологи часто використовують у своїй роботі персоніфіковані казки. За допомогою таких казок дитині прищеплюють норми та правила поведінки.

Те саме можна сказати і про інші казки, так як дитина ставить себе на місце головних героїв казок. Наприклад дитина хоче бути і принцом і бідняком, зайчиком, ведмедиком і так далі. Але коли дитина бачить себе та своїх рідних чи життєву ситуацію, яку вона переживає або в якій знаходиться на сторінках книги, то вона глибше і проникливіше сприймає цей зміст. Дитина вчиться миттєво і хоче відповідати цьому образу, який знаходиться у самій казці, наприклад: добрий, сміливий, чемний. Якщо дитина переживає негативні емоції, то у процесі казкотерапії добро завжди переможе зло. У процесі читання, прослуховування казки дитина починає фантазувати, розвиваються творчі здібності, креативність, уява. Дитина вивчає основні механізми прийняття рішень складних ситуацій [36].

Коли діти переживають емоції головних героїв казки, встановлюється зв'язок між подіями у казці то поведінкою у реальному житті. Обговорення з дитиною прочитаних казок позитивно впливає на засвоєння життєвих уроків, гармонійний розвиток та самостійну діяльність дитини.

У сучасному реалістичному світі казки мають особливе значення у вихованні та розвитку емоцій дітей, справляють на них благотворний психологічний вплив. Для дітей дошкільного віку емоції відіграють важливу роль у розумінні навколишнього світу

Вважається, що колективне створення казок для розв'язання спільних проблем є високоефективною казкотерапією. Кожна дитина є автором. А це дає змогу дітям виявити та розв'язати свої власні проблеми.

Для дітей у 4-6 році найбільш зрозумілою є мова казок. Саме через казки діти дошкільного віку набувають найкращого соціального досвіду в цьому віці. Таким чином, діти краще із більшим задоволенням виконують будь-яке завдання, якщо вони захоплені сюжетами казок.

У процесі роботи з казками вони здатні оцінити потенціал деяких типів фантастичних історій. Наприклад, діти не реагують на казки, написані спеціально для того, щоб викликати в них емоції. Діти краще реагують на казки із захопливим сюжетом. Також дітям нудні "незграбні" історії. Тож

вибір між готовим оригінальними казками та їхнє використання-це питання вибору та вміння дорослих [6].

Діти люблять казки і не терплять моралей. Тому за допомогою казок можна впливати на поведінку дітей, не зустрічаючи сильного опору з їхнього боку. Крім того, мова казок може бути використана для ініціювання розмов про речі, дуже складні та важкі для розуміння дітей, а також для того, щоб допомогти їм виразити та регулювати складні емоції в символічній формі, особливо якщо вони беруть участь у створенні та постановці казок.

Як правило, під час читання казки слід починати з ознайомлення з її змістом і говорити про те, що лежить на поверхні. Під час читання казки необхідно спостерігати за тим, як дитина слухає казку. Якщо схвильована дитина заспокоюється, це свідчить про те, що зміст казки їй підходить. Якщо ж спокійна дитина нервує, значить, казка важка для її розуміння. У процесі читання можна також попросити дитину висловити свою точку зору на поведінку героїв і додати свої ідеї.

Після прочитання історії обговоріть її. Необхідно дати дітям можливість висловитися і пояснити, що критикувати нікого не слід. Однак затягувати обговорення не рекомендується. Дитина втомилася, а отже, тривала емоційна активність для неї є скрутною. Тому обговорення слід перенести на наступний день. Якщо дитина не хоче нічого говорити, не змушуйте її.

На заключному етапі роботи з казками діти обирають гуманні правила для використання у власному житті.

Виділяють такі вимоги до роботи психолога:

1. Казки мають відповідати психічному розвитку та віку дитини
2. Кожен сеанс казкотерапії має закінчуватися обговоренням. Важливе запитання: чого навчили вас казки?
3. Обов'язково треба визначитися з метою казкотерапії в кожному конкретному випадку:

Спираючись на аналіз літературних джерел, можемо вважати, що казкотерапія – це метод передання досвіду з вуст у уста і прищеплення

загальноприйнятих моральних норм і правил поведінки в суспільстві. Така терапія допомагає соціалізації дітей. Казкотерапія як інструмент розвитку особистості та здібностей дитини. У цьому разі казка позитивно впливає на образні здібності дитини, сприяє розвитку творчого мислення та уяви, розкриває внутрішній світ дитини. Застосовуючи цей метод корекційної роботи, діти можуть подолати власні страхи та надмірну тривожність, а також попрацювати над корекцією своїх негативних особистісних якостей [6].

Психолог повинен підібрати чи створити таку казку, де головний герой не одразу вирішує свої проблеми, а тільки з другої чи третьої спроби. Так діти вчаться адекватно сприймати свої помилки, терпиміше ставляться до власних невдач, розуміють, що кожен має право на помилку [34].

Підбирати казки слід таким чином:

1. Розповіді для маленьких читачів мають бути короткими. Використовуйте прості речення, повторення слів і не велику кількість персонажів;

2. Включіть в оповідь відповідні до віку страхи та проблеми, які необхідно вирішити. Нехай головний герой бореться з ними і обов'язково перемагає наприкінці;

3. Для дітей від трьох до п'яти років казки пишуться на побутові теми. Стосунки в казках мають бути мирними та спокійними. Як герої в казок обирають тварин, які взаємодіють зі звичайними людьми і наділяють їх чарівними здібностями;

4. Дітям від 6 років і старше вже необхідний дитячий герой або супергерой;

4. Читати дітям одну і ту саму казку, якщо вони просять. Це полегшує запам'ятовування зроблених висновків, створює відчуття стабільності та впорядкованості, дає змогу наново пережити знайомі емоції та усунути тривогу з приводу невідомого [38].

Казкотерапія має свої ритуали. Для того щоб налаштувати дитину на позитивне сприймання тексту, потрібно дитину зосередити, тобто це має бути

спокійне середовище. Для цього психолог може використати спокійну музику або ароматерапію. Розповідання казки повинно бути на контакт з дитиною, а не на інтонації, тобто голос повинен бути спокійний, позитивний. Психолог повинен спокійно налаштувати дитину на творчій процес, для того щоб вона фантазувала, відчувала свою уяву і тоді дитина буде уявляти цю казку по своєму. Наприклад у тій казці вовк не агресивний і страшний, а навпаки йде на контакт і дитина хоче з ним взаємодіяти у цьому нереальному світі.

Психолог може подавати казки у вигляді:

- інсценування;
- розповіді;
- драматизації;
- вести різні бесіди;
- плутати сюжетних героїв (герої злі і сердиті стали добрими);
- складання казки за схемою (ці схеми дозволяють активізувати своє бачення, свою творчість);
- змінювання часу, події;
- змінювання характеру героїв;
- змінювання кінцівки казки [38].

Висновки до розділу I

Важливість психологічної допомоги дітям зумовлена суперечливим характером нормального психічного розвитку.

Це зумовлено природою нормального психічного розвитку, яка ускладнюється сучасними соціально-демографічними, медичними та індивідуальними психологічними чинниками.

Основна роль психологічної допомоги полягає в пошуку та визначенні. Вона полягає в пошуку та визначенні конкретних способів адаптації, що дають змогу мінімізувати чинники, які несприятливо впливають на розвиток особистості дитини.

Процес поєднання теорії та практики в психологічних науках передбачає необхідність розвитку дитячої розвивальної та корекційної психології. Адаптація наукових положень до потреб практичних психологів.

Розвивальна та корекційна робота мають різні цілі, галузі, в яких психологи працюють із дітьми, тісно пов'язані між собою. Вони необхідні для розвитку сучасної, творчої та освіченої особистості.

З покоління в покоління людство успадковує зміст казок, що відповідають на питання фундаментальної важливості. У казках описуються певні способи поведінки, які відбуваються послідовно. Це дуже важливо для вивчення причинно-наслідкових зв'язків.

У кожної людини свої асоціації з дитинством, але, принаймні, одна спільна риса у них є – це читання казок.

Виявилось, що читання казок – це не тільки чарівний і безтурботний досвід, а й цілком природний підхід до вирішення психологічних проблему дітей.

Казкотерапія дає змогу дітям усвідомити свої проблеми, зрозуміти їх і знайти різні шляхи їх вирішення. Вона також дає їм змогу співпереживати героям казки, долати складні емоції та особистісні конфлікти і разом їх вирішувати.

Основний принцип казкотерапії – зцілення через казку, сприяння цілісному розвитку особистості та духовності людини. Казкотерапія знижує тривожність дітей, допомагає їм подолати різні страхи, дає змогу адаптуватися в колективі. Казки знижують агресивність у дітей і надають упевненості сором'язливим дітям, яким бракує впевненості в собі.

Казки в будь-якому вигляді мають величезне значення для виховання підростаючого покоління. І за весь час існування людства казки не втратили свого образного та художнього впливу на формування світогляду, моральних цінностей, творчої уяви, стилю оповіді та багатства словникового запасу в дітей і дорослих. Не випадково високохудожні казки користуються особливою популярністю та любов'ю в широкого кола шанувальників і залишаються безцінним надбанням духовної культури українського народу.

Суть казкотерапії полягає у створенні особливої казкової атмосфери, що дає змогу людям реалізувати свої мрії та побороти власні страхи й комплекси.

Різні методи казкотерапії слугують інструментами для дослідження глибинних причин поведінки та особистісних реакцій. Вони широко практикуються в психотерапії та використовуються в роботі з дітьми з самого раннього віку.

РОЗДІЛ II. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ ДОШКІЛЬНИКІВ

2.1 Організація та методика дослідження.

Дослідно-експериментальна робота проводилась на базі центру дитячого дошкільного розвитку «New point» м. Кривий Ріг впродовж серпня– вересня 2023 року. Експериментальну вибірку, яка була охоплена дослідницькою роботою, склали 21 дитина старшої групи віком 5 - 5,5 років.

Дослідження можна розділити на декілька етапів:

1. Етап підбору методик для дослідження психологічного стану дітей дошкільного віку
2. Етап проведення первинної діагностики психологічного стану дошкільників старшої групи.
3. Етап обробки результатів здійсненого первинного дослідження та формування плану корекційно-розвивальних занять.
4. Етап проведення корекційно-розвивальних занять казкотерапевтичним методом.

Метою констатувального етапу дослідження було зробити добірку методик та продіагностувати дітей з метою визначення психологічних проблем дошкільників.

Для проведення дослідження були обрані такі методики:

1. Анкета визначення рівня тривожності дошкільника (Г. П. Лаврентьєва, Т. М. Титаренко)

Для того щоб визначити рівень тривожності дитини, на основі спостережень, психолог заповнює самостійно цю анкету, а потім пропонує її батькам дитини, вихователеві або методисту, який добре знає дитину.

1. Не може довго працювати, не втомлюючись.
2. Йому важко зосередитися на чомусь.
3. Будь-яке завдання викликає надмірну тривогу.
4. Під час виконання завдання дуже напружений, скутий.

5. Ніяковіє частіше за інших.
6. Часто говорить про можливі неприємності.
7. Як правило, червоніє в незнайомій обстановці.
8. Скаржиться, що бачить страшні сни.
9. Руки звичайно холодні й вологі.
10. Нерідко бувають розлади шлунка.
11. Дуже пітніє, коли хвилюється.
12. Має поганий апетит.
13. Спить неспокійно, погано засинає.
14. Лякливий, багато що викликає в нього страх.
15. Звичайно неспокійний, легко засмучується.
16. Часто не може додержати слова.
17. Погано переносить очікування.
18. Не любить братися за нову справу.
19. Не впевнений у собі, своїх силах.
20. Боїться труднощів.

Додайте кількість плюсів, щоб дістати загальний бал тривожності.

Висока тривожність - 15-20 балів.

Середня тривожність - 7-14 балів.

Низька тривожність - 1-6 балів.

2. Проективна методика «Кактус» (Панфілова М. А.)

Метою дослідження є вивчення емоційно-особистісної сфери дитини, виявлення агресивності, її направленості і інтенсивності. Методика розрахована на роботу з дітьми старше 3 років.

Під час діагностики дитині психолог повинен видати дитині аркуш паперу форматом А4, простий олівець та кольорові олівці. Після того, як дитина намалювала малюнок, їй задають питання, відповіді які допоможуть прояснити інтерпретацію.

Психолог пропонує дитині намалювати на аркуші кактус «На аркуші паперу намалюй кактус – таким, яким ти його собі уявляєш».

Запитання:

1. Цей кактус домашній або дикий?
2. Цей кактус сильно колеться? Його можна помацати?
3. Кактусу подобатися, коли за ним доглядають, поливають, удобрюють?
4. Кактус росте один або з якою-небудь рослиною по сусідству? Якщо зростає з сусідом, то, яка це рослина?
5. Коли кактус підросте, то, як він зміниться (голки, обсяг, відростки)?

Отже для виявлення психологічних проблем у дошкільників було вибрано чотири методики на обстеження страхів дітей, рівня тривожності, емоційно-вольового, особистісного розвитку дитини.

На підставі отриманих результатів можна розробити профілактичну програму психологічних проблем дошкільнят.

3. Анкета визначення рівня імпульсивності дошкільника (Г. П. Лаврентьєва, Т. М. Титаренко)

Для того щоб визначити рівень імпульсивності дитини, на основі спостережень, психолог заповнює самостійно цю анкету, а потім пропонує її батькам дитини, вихователеві або методисту, який добре знає дитину.

1. Завжди знаходить швидку відповідь, коли про щось запитують (можливо, і неправильну, але дуже швидко).
2. У нього часто змінюється настрій.
3. Багато що його дратує, виводить із себе.
4. Йому подобається робота, яку можна виконувати швидко.
5. Вразливий, але не злопам'ятний.
6. Часто відчувається, що йому все набридло.
7. Швидко, не вагаючись, приймає рішення.
8. Може різко відмовитися від їжі, яку не любить.
9. Часто відволікається на заняттях.
10. Коли хтось із дітей на нього кричить, він також кричить у відповідь.
11. Звичайно впевнений, що впорається з будь-яким завданням.
12. Може нагруб'янити батькам, вихователям.

13. Часом здається, що він переповнений енергією.
14. Це людина дії, розмірковувати не вміє і не любить.
15. Вимагає до себе уваги, не хоче чекати.
16. В іграх не підкоряється загальним правилам.
17. Гарячкує під час розмови, часто підвищує голос.
18. Легко забуває доручення старших, захоплюючись грою.
19. Любить організувати, й верховодити.
20. Похвала і осуд діють на нього дужче, ніж на інших.

Додайте кількість плюсів, щоб дістати загальний бал тривожності.

Висока імпульсивність: 15-20 балів

Середня імпульсивність: 7-14 балів

Низька імпульсивність: 1-6 балів

2.2 Аналіз та інтерпретація результатів.

1. Результати дослідження анкети рівня тривожності дошкільника представлені в Таблиці 1 (Лаврентьєва Г.П., Титаренко Т.М.).

Таблиця 2.1. Рівень тривожності дошкільників.

	ПІБ	Кількість балів	Результат
1	Софія	4 бали	середній рівень
2	Єлизавета	2 бали	низький рівень
3	Єва	5 балів	середній рівень
4	Єва	4 балів	середній рівень
5	Аліна	8 балів	високий рівень
6	Макар	4 балів	середній рівень
7	Артем	4 балів	середній рівень
8	Віра	5 балів	середній рівень
9	Єлизавета	4 балів	середній рівень
10	Артем	5 балів	середній рівень
11	Ярослав	6.5 балів	високий рівень

12	Поліна	2 бали	низький рівень
13	Уляна	5 балів	середній рівень
14	Мирослава	2 бали	низький рівень
15	Ярослава	4 балів	середній рівень
16	Ліза	6 балів	середній рівень
17	Артур	2 бали	низький рівень
18	Тимур	5 балів	середній рівень
19	Артем	4 балів	середній рівень
20	Діана	4 балів	середній рівень
21	Каріна	2 бали	низький рівень

Отже за результатами дослідження рівня тривожності дітей дошкільного віку, 71.4% дітей мають середній рівень тривожності, 23.8 % мають низький рівень тривожності 4.8 % мають високий рівень тривожності. Рівень тривожності дітей дошкільного віку представлений на рисунку 2.1.

Рисунок 2.1. Рівень тривожності дошкільників.

Отже за отриманими даними, можна зробити висновок що більшість дітей мають середній рівень тривожності.

2. Результати дослідження проєктивної методики «Кактус» (М. А. Панфілова)

1. Софія

Голки довгі, але не близько розташовані, невелика кількість свідчить про агресивність чи захист від навколишнього світу. Малюнок розташований внизу аркуша, це свідчить про невпевненість у собі. Наявність відростку в кактусі, свідчить про

відкритість, демонстративність дитини. На малюнку зображений радісний кактус, отже дитина оптимістична. Внутрішнє штрихування, використання темних кольорів переважає у варіанті з кольоровими, це свідчить про внутрішню тривогу дитини. Кактус намальований без будь-якої опори, тобто він росте нізвідки, значить у реальному житті немає опори у вигляді сімейного затишку, можливо проблеми у відносинах з близькими людьми. На кактусі намальований відросток, це свідчить про прагнення у майбутньому створення власної сім'ї.

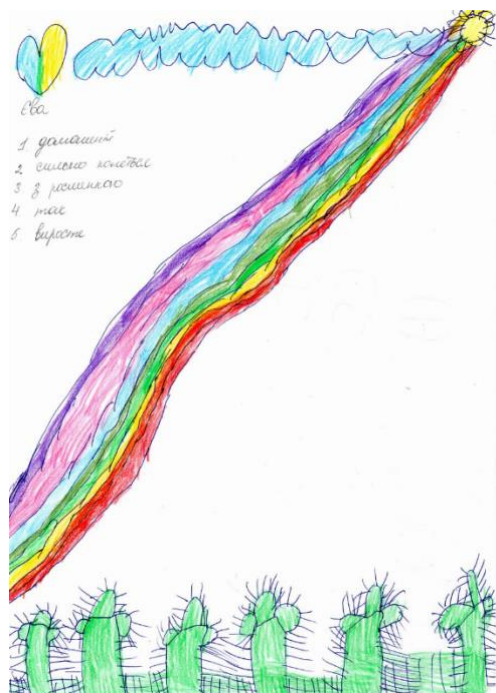
2. Міша

Наявність голок невелика, вони короткі і не часті, свідчить про низьку агресивність дитини. Малюнок великий, розташований у центрі листа, що свідчить про егоцентризм та прагнення

до лідерства дитини, нормальну самооцінку дитини. Наявність западин і вигинання свідчить про скритність, обережність дитини, використані яскраві кольори – оптимістична, життєрадісна дитина. Несильний натиск свідчить про м'якість характеру.

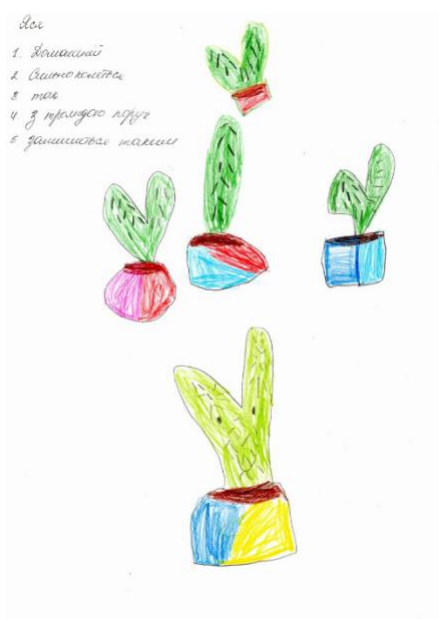
3. Єва

Наявність довгих частих голок, за додатковими питаннями дитина відповіла, що кактус дуже колиться, це свідчить про агресивність дитини чи захист від навколишнього світу. Сильний натиск свідчить про імпульсивність дитини. Відростки на кактусі означають демонстративність, відкритість. Використовувались яскраві кольори - оптимістична, життєрадісна дитина. Наявність віток на кактусі свідчить про

прагнення створення власної сім'ї у майбутньому.

4. Яся

Голки взагалі відсутні, свідчить про неагресивність дитини, великий малюнок у центрі листа свідчить про егоцентризм, прагнення до лідерства. Наявність западин і вигинання свідчать про скритність дитини і обережність. Використання яскравих кольорів означає оптимістичність. Кактус має опуклі форми, значить дитина простодушна, відкрита. Наявність інших кактусів свідчить про екстравертованість, наявність квіткового

горщика свідчить про прагнення до домашнього захисту. Розміщення малюнку у центрі говорить про нормальну самооцінку дитини.

5. Поліна

Голки не великі і нечасті, на додаткове питання відповіла, що до кактуса можна доторкнутись, це свідчить про неагресивність і відкритість дитини, малюнок розташований у центрі листа, це свідчить про нормальний рівень самооцінки дитини, радісний кактус свідчить про оптимістичність та життєрадісність, внутрішнє штрихування говорить про тривожність дитини. Про прагнення до домашнього захисту свідчить

намальований квітковий горщик. Тонкі лінії та не сильний натиск свідчить про м'якість характеру.

7. Тимур

про тривогу дитини.

8. Кіра

майбутньому.

9. Ліля

Не має голок, що означає те, що дитина має низький рівень агресивності. Малюнок розташований у центрі листа – свідчить про нормальну самооцінку. Переважає внутрішнє штрихування, що свідчить

Голки невеликі – означає низьку агресивність. Великий малюнок, розташований у центрі листа, свідчить про егоцентризм та прагнення до лідерства дитини. Наявність відростку свідчить про відкритість. Наявність квітки на малюнку говорить про жіночність. Має опуклості – дитина відкрита і простодушна. Кольоровий малюнок свідчить про нормальну самооцінку, життєрадісність дитини, наявність віток виражає прагнення до створення власної сім'ї в

Має невеликі голки, це свідчить про низький ступінь агресивності. Наявність відростку означає відкритість та демонстративність, зображені яскраві кольори свідчать про нормальну самооцінку дитини. Переважає внутрішнє штрихування, а це говорить про тривожність. Наявність прикрас свідчить про жіночність. Наявність інших кактусів свідчить про екстравертованість.

10. Єва

Немає голок - низький ступінь агресивності. Радісний кактус свідчить про оптимістичність дитини, великий малюнок розташований у центрі листа свідчить про егоцентризм та прагнення до лідерства, нормальну самооцінку, наявність прикрас свідчить про жіночність, а наявність горщика – про прагнення до домашнього захисту.

11. Міша

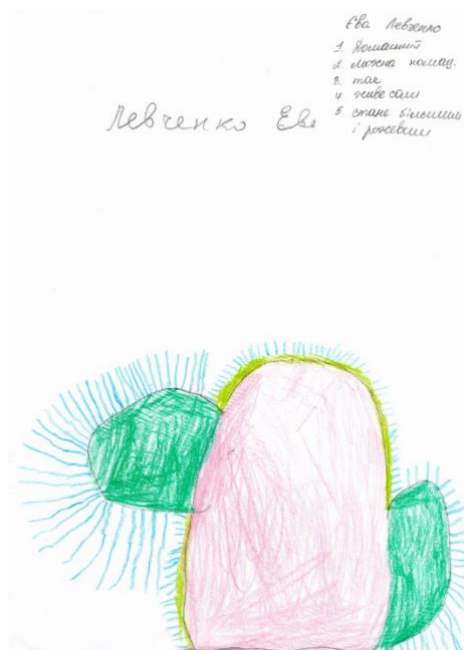
Наявність голок великої кількості свідчить про захист від навколишнього середовища, уривчасті лінії свідчать про тривогу та імпульсивність, маленький малюнок розташований внизу свідчить про невпевненість у собі, зигзаги говорять про скритність, обережність, немає опори у вигляді домашнього захисту.

12. Аліна

Наявні голки, невеликі, малюнок розташований у центрі листа – свідчить про егоцентризм та прагнення до лідерства дитини, а також про нормальну самооцінку, демонстративність і відкритість свідчать відростки на кактусі, зображений яскравий кактус, це означає, що дитина життєрадісна та оптимістична, кактус росте нізвідки, що говорить про відсутність прагнення до домашнього захисту, почуття самотності, вітки на кактусі означають

прагнення до створення власної сім'ї.

13. Єва Л.

брак домашньої захищеності.

Наявні голки довгі, свідчить про високий ступінь агресивності або захист від навколишнього світу, наявність відростків говорять про демонстративність та відкритість дитини, використані яскраві кольори – це означає, що дитина життєрадісна та оптимістична, переважає внутрішнє штрихування, а значить у дитини є тривожність, кактус росте нізвідки, немає опору, а це свідчить про відчуття самотності та

14. Віра

наявні виступаючі відростки, також це означає прагнення до створення власної сім'ї у майбутньому. Кольоровий малюнок дитини свідчить про оптимістичність і життєрадісність дитини, наявність квіткового горщика свідчить про прагнення до домашнього захисту, почуття сімейної спільності. Розміщений малюнок у центрі свідчить про нормальну самооцінку дитини. Прикраси на квітках означають жіночність.

Наявність голок відсутня, це свідчить про низьку агресивність дитини, великий малюнок розташований у центрі листа свідчить про егоцентризм та прагнення до лідерства дитини. Демонстративність, відкритість дитини можна визначити через

15. Макар

Довгі голки не часті, свідчать про певний захист від навколишнього світу дитини, великий малюнок розташований у центрі листа свідчить про егоцентризм та прагнення до лідерства дитини, переважає внутрішнє штрихування, свідчить про тривожність дитини, наявність на малюнку інших предметів, свідчить про екстравертованість, кактус у квітковому горщику, тож дитина прагне до сімейного захисту та має почуття сімейної спільноти.

16. Артем

Наявність довгих голок свідчить про захист від навколишнього світу, великий малюнок розташований у центрі листа свідчить про егоцентризм та прагнення до лідерства дитини, наявність відростка означає демонстративність та відкритість дитини, переважання внутрішнього штрихування, свідчить про тривогу дитини, кактус у квітковому горщику, тож є прагнення до сімейного затишку.

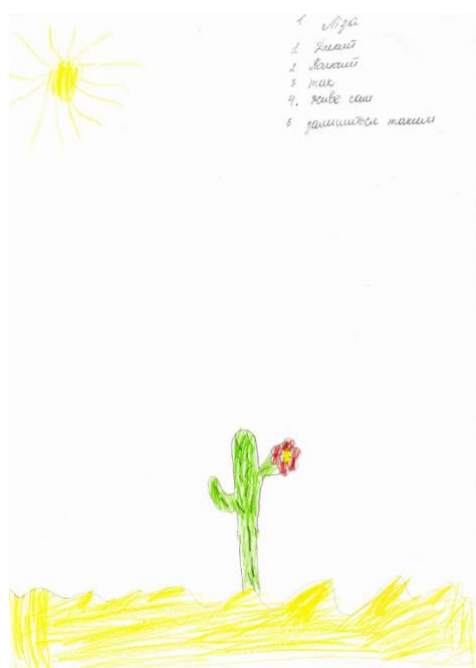
17. Софія М.

Незначна кількість голок, це свідчить про низьку агресивність дитини, малюнок яскравий, отже дитина оптимістична та життєрадісна, наявність квіточок на кактусі свідчить про жіночність, переважає внутрішнє штрихування, це означає про тривожній стан дитини, малюнок намальований у центрі листа, що свідчить про егоцентризм та прагнення до лідерства дитини, відростки у кактусі означають відкритість та демонстративність дитини. Кактус

немає горщика, росте нізвідки, отже дитина відчуває себе самотньою і не має опори у вигляді домашнього затишку.

18. Ліза

Немає голок, що свідчить про низьку агресивність дитини, маленький малюнок розташований внизу аркуша, означає низьку самооцінку дитини, наявність відростка свідчить про відкритість. На малюнку зображений радісний кактус, а це означає, що дитина життєрадісна та оптимістична. Наявність квіток говорить про жіночність.

3. Результати дослідження анкети рівня імпульсивності дошкільника.

Таблиця 2.2. Рівень тривожності дошкільників.

	ПІБ	Кількість балів	Результат
1	Софія	10.5 балів	високий рівень
2	Єлизавета	9.5 балів	високий рівень
3	Єва	10 балів	високий рівень
4	Єва	6 балів	середній рівень
5	Аліна	14 балів	високий рівень
6	Макар	12.5 балів	високий рівень
7	Артем	14.5 балів	середній рівень
8	Віра	5.5 балів	середній рівень
9	Єлизавета	10 балів	високий рівень
10	Артем	14.5 балів	високий рівень
11	Ярослав	8.5 балів	високий рівень
12	Поліна	9 балів	високий рівень
13	Уляна	12 балів	високий рівень
14	Мирослава	7 балів	середній рівень
15	Ярослава	9 балів	високий рівень
16	Ліза	6 балів	середній рівень
17	Артур	9 балів	високий рівень
18	Тимур	9.5 балів	високий рівень
19	Артем	4 балів	середній рівень

Отже за результатами дослідження рівня тривожності дітей дошкільного віку 68.4 % мають високий рівень імпульсивності і 31,6 % мають середній рівень імпульсивності. Рівень імпульсивності дітей дошкільного віку представлені на рисунку 2.2.

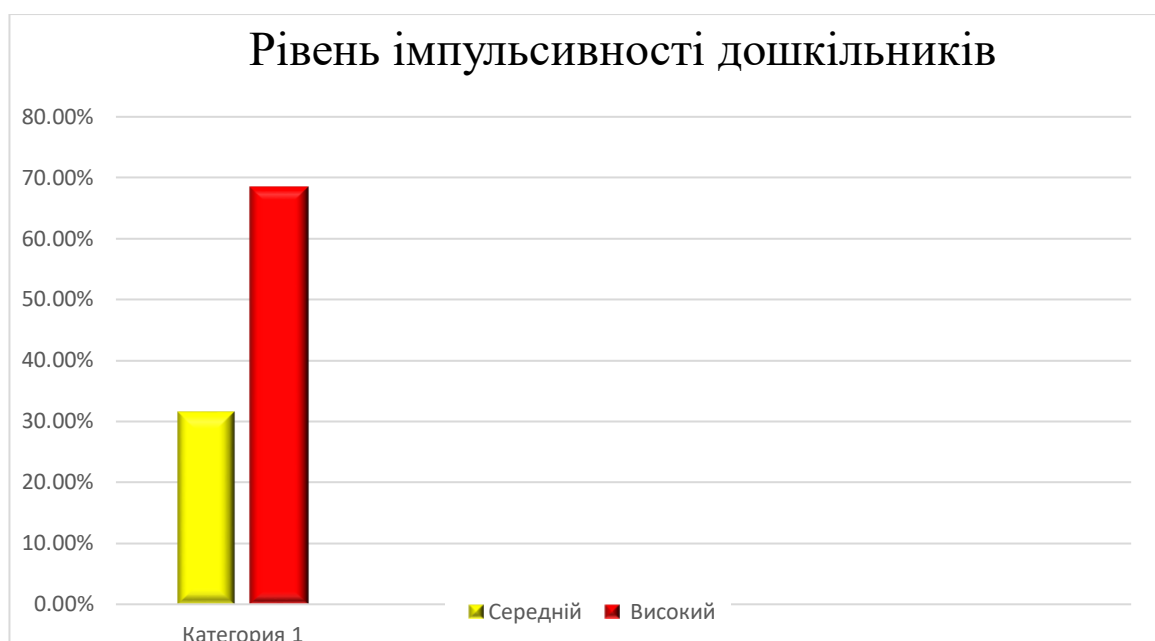

Рисунок 2.2. Рівень імпульсивності дошкільників.

Висновки до розділу II

Експериментальне дослідження проводилося на базі центру дитячого дошкільного розвитку «New point» м. Кривий Ріг. У дослідженні приймала участь 21 дитина (14 дівчат та 6 хлопців). Для проведення експериментального дослідження були вибрані такі методики на виявлення рівня тривожності, агресії та імпульсивності дошкільників: анкета визначення рівня тривожності дошкільника (Г. П. Лаврентьєва, Т. М. Титаренко), анкета визначення рівня імпульсивності дошкільника (Г. П. Лаврентьєва, Т. М., Титаренко), проєктивна методика «Кактус» (Панфілова М. А.). Метою дослідження є вивчення емоційно-особистісної сфери дитини, виявлення агресивності, її направленості та інтенсивності. Отже, отримані дані з проведеної анкети визначення рівня тривожності дошкільника (Г. П. Лаврентьєва, Т. М. Титаренко) свідчать про середній рівень тривожності дошкільників. Аналізуючи отримані дані проєктивної методики «Кактус» (М. А. Панфілова), можна констатувати низьку агресивність у більшості дітей.

Також була проведена і проаналізована анкета визначення рівня тривожності дошкільника (Г. П. Лаврентьєва, Т. М. Титаренко), результати отриманих даних говорять про високий рівень імпульсивності дошкільників. Отримавши результати дослідження, ми виявили високий рівень імпульсивності і середній рівень тривожності дітей дошкільного віку. Працюючи над проблемою профілактики та корекції тривожних станів дітей дошкільного віку, можна сказати що тривожність та імпульсивність дітей в цей не простий час, є неминучим явищем. Корекція та профілактика тривожності та імпульсивності дошкільників здійснюється методом казкотерапії.

РОЗДІЛ ІІІ КОРЕКЦІЙНА ПРОГРАМА З ПОДОЛАННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ ДОШКІЛЬНИКІВ (ТРИВОЖНОСТІ, АГРЕСИВНОСТІ, ІМПУЛЬСИВНОСТІ)

3.1 Теоретичне обґрунтування методу казкотерапії в контексті роботи з психологічними проблемами дошкільників.

Казкотерапія є методом передання досвіду з вуст у уста і прищеплення загальноприйнятих моральних норм і суспільно прийнятих правил поведінки. Така терапія допомагає дитині соціалізуватися. Казкова терапія може виступати інструментом розвитку особистості та здібностей дитини. У цьому разі казка позитивно впливає на образні здібності дитини, сприяє розвитку творчого мислення та уяви, розкриває внутрішній світ дитини. Аналізуючи цей метод терапії в рамках нашої роботи варто зазначити, що завдяки ньому діти можуть подолати власні страхи та надмірну тривожність, а також попрацювати над корекцією своїх негативних особистісних якостей. Варто також зауважити, що в результаті використання казкотерапії у дітей підвищується показники властивостей нервових процесів, розвивається дрібна моторика і координація рухів, знімається фізична та психічна напруга, збільшується працездатність, удосконалюються вольові якості, діти починають тонкіше розпізнавати різні емоції людини.

В ході створення корекційної програми ми спиралися на роботи Д. О. Ганночки [10], Т. В. Кошелівської [31] та А. І. Бутузової [7]. Аналізуючи наукову роботу Ганночки Д.О., можемо зауважити, що в своїй науковій роботі вона запропонувала оптимальну структуру для занять корекційної програми, на яку ми посилалися при створенні власної. В свою чергу, в іншій роботі на тему «Психологічні особливості страхів дошкільнят з недоліками мовленнєвого розвитку» Бутузова визначила мету та завдання своєї корекційної програми, що в багатьох аспектах перегукується із нашою роботою. Сутність казкотерапії у власній праці окреслила Кошелівська Т.В., а поруч з цим виявила переваги цього методу в корекційних заняттях, як він має

застосовуватись та який ефект може викликати, виділила різноманітні прийоми, які можна використовувати на заняттях з казкотерапією.

Мета: надання допомоги у подоланні станів тривожності та зменшення ступеню агресивності та імпульсивності у дітей дошкільного віку, покращення психічного стану дитини загалом.

Завдання:

- визначити індивідуальні психологічні особливості кожної дитини групи на основі діагностичного дослідження;
- здійснити на основі даних обстеження, психокорекційного комплексу, спрямованого на подолання почуття страху шляхом набуття та закріплення дітьми нового досвіду

Методи: казкотерапія, бесіда, ігровий метод.

Форма роботи: групова.

Тривалість: 30-45 хвилин.

Частота зустрічей: 2 рази на тиждень.

Кількість дітей у групі: 8-10 осіб.

Структура програми:

Програма поділена на 7 занять, кожне з яких несе свою особливу психологічну мету та спрямоване на виконання конкретних завдань:

Таблиця 3.1 Структура програми.

Номер заняття	Назва заняття	Мета заняття
1.	«Знайомство в Африці»	Знайомство дітей між собою та із психологом, робота над дитячою тривожністю та невпевненістю.
2.	«Морські пригоди»	Допомога дітям, що бояться звуку сирени, емоційне розвантаження, релаксація.
3.	«Мама – супергерой»	Покращення загального психологічного стану

		дітей та їх емоційне розвантаження.
4.	«Фантастичні тваринки»	Профілактична бесіда з приводу дитячих образ та чим вони можуть бути шкідливими для самої дитини.
5.	«Все буде добре»	Допомога дітям, психологічне здоров'я яких постраждало від війни, розвиток комунікації між дітьми, формування позитивних установок.
6.	«Старші та молодші»	Подолання дитячих ревнощів, налагодження стосунків дітей з їх молодшими братами та сестрами.
7.	«Дружба»	Допомога дітям, що мають труднощі із заведенням друзів, агресивним дітям, згуртування, допомога в заведенні друзів між дітьми в колективі.

3.2 Методичні рекомендації щодо впровадження корекційної програми.

Задля реалізації структури вищезазначеної корекційної програми варто звернути увагу на психологічні особливості дітей дошкільного віку та дотримуватися відповідного алгоритму проведення кожного заняття. Орієнтовний алгоритм занять представлено у таблиці 3.2.

Кожне заняття включає в себе перелік вправ, спрямованих на досягнення поставленої мети програми. В даному розділі представлено інструкції вправ та пояснення щодо їх організації та проведення.

Таблиця 3.2. Структура занять програми.

Етап	Призначення	Коментарі
Привітання	Створення атмосфери довіри у групі	Вправи для тимблдингу групи, можуть пропонуватися і дітьми, і дорослими
Розігрів	Налаштування на роботу в продуктивному руслі	Ритуал «введення» у заняття
Основна частина	Динамічний розвиток групи, перелаштування психологічних процесів дітей	Розповідається казка, за допомогою якої набувається новий досвід
Підбиття підсумків	Формування висновку, закріплення за дітьми отриманого досвіду	Ведення бесіди та аналізу проведеного заняття разом із дітьми. «Вихід» із заняття

Заняття 1: «Знайомство в Африці»

Тема. Подолання тривожності та невпевненості у дітей.

Вправа 1.

«Імена та прикметники»

Мета: запам'ятати імена учасників

Діти становляться у коло. Перша дитина називає своє ім'я та прикметник на однакову букву. Наприклад, розумний Рома або мила Марина. Кожна наступна дитина спочатку повторює імена і прикметники попередніх учасників, а потім називає своє ім'я та прикметник [21].

Вправа 2.

«Гра в банан»

Мета: розігрів, емоційне налаштування на працю

Ведучий вибирає якийсь предмет: банан, зв'язку ключів тощо. Всі діти стають у коло, тримаючи руки за спиною. Одна дитина стає в середину кола. Ведучий обходить учасників і таємно вкладає предмет комусь у руки. Діти починають його передавати за спиною з рук у руки. Задача дитини в середині

— вгадати по обличчю, хто тримає предмет, і помінятися з ним місцями. Гра повторюється знову [21].

Вправа 3.

Казка для невпевнених в собі, тривожних та несамотійних дітей

Психолог разом із дітьми вигадує казку на тему пригод у Африці і потім розповідає її. Наприклад:

«Десь далеко-далеко у Африці біля Кіліманджаро, живе маленьке левеня, яке прагнуло бути сильним, хоробрим і добрим. Маленьке левеня дуже хотіло бути корисним і допомагати іншим, але в нього нічого не виходило, адже воно дуже боялося і не вірило у себе, тому усі звірі називали його боягузом. Був у маленького левеня єдиний друг - сурикат на прізвисько Тимон. Вони любили гратися один з одним, їх улюблена гра була «дожени мене». І от одного разу гуляючи по саванні і граючи в їх улюблену гру, Тимон загравшись впав у обрій. Він ледве-ледве тримався за край обрїю і благав левчика допомогти йому. Левчик побачивши Тимона у біді, почав кричати і шукати когось хто міг би допомогти, але марно, навколо нікого не було. Тоді Левчик зрозумів, що окрім нього, ніхто не зможе допомогти Тимону. Він сказав собі, я нічого не боюся, і я врятую Тимона. Не зважаючи ні на що, левеня кинулося до обрїю і витянуло Тимона. Коли вони повернулися до дому Тимон розказав всім звірям, що левчик врятував його і після цього всі звірі хвалили левчика, казали який він сміливий і сильний.»

Вправа 4. (Застосовувати на кожному занятті)

«Прощання»

Мета: Вербальне підведення підсумків заняття, вираз емоційного ставлення дітей один до одного й до ведучого.

Діти по колу мають можливість висловити думку, чи сподобалося їм заняття, що саме сподобалось, що нового дізналися [21].

Заняття 2: «Морські пригоди»

Тема. Допомога дітям із фобіями звуку сирени.

Вправа 5.

«Пірати»

Мета: підняття групової динаміки, фізичне та емоційне розвантаження, виявлення відносин усередині групи.

Діти стають у коло, ведучий пояснює правила. По ходу гри діти мають об'єднуватись у групи, що імітують певні фігури (по 1-5 осіб) залежно від виду команди, даної їм:

«Капітан на містку» – діти мають прикласти руку до скроні («віддати честь»); «Маячок» - 2 дитини хитаються, взявшись за руки; «Людина за бортом» - 3 дитини, двоє, взявшись за руки, імітують човен, а третя стоїть посередині між ними; «Обід» - 2 особи імітують їжу ложками. Діти, що не встигли згрупуватись у певну фігуру, стають піратами. Вони стоять осторонь і співають пісеньку: «Ми - пірати, ми - пірати, усі до нас» [21].

Гра закінчується тоді, коли всі діти стали піратами.

Вправа 6.

Казка для дітей, що лякаються сирени.

Ведучий розповідає дітям казку:

«Десь дуже далеко у безмежному океані, де блакитні води купають в собі сонечко, глибоко-глибоко на світ з'явилося малесеньке китеня.

Але чомусь він дуже боявся впливати на поверхню води. Але ж іншим чином кити можуть дихати.

Спочатку мама-кит ділилась повітрям з китеням. Але з часом китеня піросло, а впливати все так само боялось. Мама-кит розказувала сину, що як той зможе піднятися на поверхню, то зможе побачити безліч яскравих зірочок, захоплюючі подих краєвиди островів та ще багато чого цікавого, але малюк все ніяк не погоджувався. Він просто дивився на безліч кораблів і човників, що пливли по воді.

Та одного разу китеня почуло щось незвичайне - зверху, сталася біда – маленький хлопчик, який пропливав поряд на кораблі, упав у воду, а ніхто цього не помітив. Хлопчик кликав на допомогу, але через гучний рев мотора та шум моря його зовсім не було чути. Китеня дуже хотіло допомогти

хлопчиків, але не знало як це зробити. Аж раптом воно згадало, що колись мама йому розповідала про те, що кити можуть видавати найголосніший звук з-поміж усіх живих істот і вирішило, що допоможе врятувати хлопчика, покликавши на допомогу людей. Забувши про свій страх, воно піднялося на поверхню води, вдихнуло повітря і видало надзвичайно голосний звук, який був схожий на сирену. Саме цей звук почули батьки хлопчика і зрозуміли, що маленьке китеня кликало їх на допомогу до їхнього синочка. Уже за хвилину хлопчика забрали на корабель і він не міг зупинитися дякувати маленькому китеняті за порятунок.

З того часу маленьке китеня вирішило, що стане рятувальником і в разі небезпеки буде повідомляти людей, своїм голосом» [47].

Заняття 3: «Мама – супергерой»

Тема. Емоційне розвантаження.

Вправа 7.

«Заборонене число»

Мета: зняття втоми, покращення моторики, підтримка сприятливого мікроклімату в групі, підвищення активності, поліпшення уваги.

Гравці перекидають один одному м'яч (можна по колу, а можна хаотично), рахують до 10, при цьому називаючи вголос усі числа, крім заборонених. М'яч на заборонені числа потрібно перекидати, але самі числа при цьому називати не можна. При помилці гра починається спочатку. Заборонені числа встановлює ведучий.

Якщо дітям важко запам'ятати заборонені числа, можна спочатку виписувати їх на дошці як зовнішню опору.

Якщо цей варіант розминки буде проводитись на кількох заняттях, то з кожним новим заняттям можна вибирати складніший варіант гри [21].

Вправа 8.

Казка про маму

Ведучий розповідає дітям казку:

«Десь далеко у Антарктиді, живуть пінгвіни. Одного разу одна мама-пінгвін знесла яйце і сіла його висиджувати. Всі знають, що в Антарктиді дуже холодно і віють сильні вітри. Мамі було дуже холодно через вітер. Проте мама-пінгвін все-одно терпляче висиджувала і дуже чекала свого малюка.»

Заняття 4: «Фантастичні тваринки»

Тема. Пояснення дітям поняття образи та її шкідливості.

Вправа 9.

«Пітер сказав...»

Мета: налаштування на подальшу роботу, покращення уваги, зняття емоційної напруги

Діти стають у коло. Гру розпочинає ведучий такими словами: «Пітер сказав: «Зроби як я!» та показує певний рух: плескає в долоні, піднімає одну руку вгору, підскакує чи згинає одну ногу в коліні. Завдання групи - одразу повторити цей рух.

Продовжує гру або той, хто не встиг швидко повторити рух, або будь-хто з групи - за бажанням. Рухи ведучих не повинні повторюватися [21].

Вправа 10.

Казка про образу

Ведучий розповідає дітям казку:

«Образа - це така маленька і дуже симпатична тваринка. З вигляду вона зовсім нешкідлива. І якщо з нею правильно поводитися, то шкоди вона вам не принесе.

Образа, якщо не намагатися її поселити в своєму будинку, прекрасно живе на волі і ніколи нікого не чіпає. Але всі спроби заволодіти образою, зробити її своєю, закінчуються завжди плачевно ... Звірятко це дуже маленьке і спритне, воно може випадково потрапити в тіло будь-якої людини. Людина це відразу відчує, тому що одразу стає прикро. А звірятко кричить людині:

- Я ненавмисно попалося! Випусти мене! Мені тут темно і страшно! Я хочу до мами!

Але люди давно розучилися розуміти мови тваринок земних, особливо таких маленьких звірятко...

Є такі люди, які відразу відпускають образу. Але є й такі, які ні за що не хочуть її відпускати. Вони відразу називають Образу своєю і носяться з нею, як з найдорожчою іграшкою. Постійно думають про неї і навіть вночі прокидаються від великих думок про неї. А образі все одно не подобається жити з людиною. Вона крутиться, шукає вихід, але сама вона ніколи не знайде шляху. Таке ось звірятко.

Та й людина теж стиснеться і ні за що не випускає вже свою Образу. Шкода віддавати. А звірятко то голодне і їсти йому дуже хочеться. Ось і починає воно потихеньку їсти людину зсередини. І людина відчуває це: то там заболить, то тут. Так болить, що сльози котяться з очей. Але оскільки вона не розуміє від чого це, то і не пов'язує це нездужання з образою. А далі людина зникає до неї від безвиході та Образи теж потихеньку зникає до свого господаря: їсть, росте, жиріє Образи і зовсім перестає рухатися.

Знаходить всередині людини що-небудь смачненьке, присмоктуються і смочке і гризе. Так і кажуть про таких людей: «Образи гризе».

І, врешті-решт, Образи так приростає до людини, що стає її частиною. Людина з кожним днем слабшає, а Образи всередині все товстішає і товстішає. І невтямки людині, що тільки й треба – взяти і відпустити образу! Нехай собі живе, в своє задоволення і буде знову маленькою, спритною і худенькою! І людині без неї легше живеться, бо від Образи вона часто плаче і хворіє. Образи - це таке маленьке звірятко. Відпусти його, нехай собі біжить до мамі!» [21].

Заняття 5: «Все буде добре»

Тема. Психологічна допомога дітям, що застали війну.

Вправа 11.

«Швидкі переміщення»

Мета: налаштування на краще засвоєння матеріалу подальшої роботи, розвиток комунікації між дітьми, протидія сором'язливості.

Діти швидко та хаотично рухаються по кімнаті, аж поки ведучий не скаже: «Стоп!» та не назве завдання. Приклади завдань: сформувати лінію від найвищого до найнижчого; утворити квадрат, трикутник чи коло; сформувати лінію за місяцем свого народження - від січня до грудня; утворити цифру; утворити два однакові квадрати.

Вправа 12.

Казка про війну

Ведучий розповідає дітям казку:

«Була гарна погода, починалася весна. Птахи робили колиски для своїх пташенят. Дерева колихалися разом із подихами теплого вітру. Раптом у лісі пронісся гуркіт. Бах-бах-бах! Мишеня міцно обійняло свою маму.

Мамо, мені страшно, - пропищало Мишеня.

- Мені теж страшно, - відповіла Мама, - але ти тільки поглянь, яке у нас приємне тепле хутро, як спокійно у моїх обіймах. Я одразу почувуюся краще.

Мишеня витерло сльози та ще сильніше притислося до Мама.

Сонечко, збери свої речі, ми мусимо пошукати безпечніший дім.

Мамо, я не хочу! - жалібно пропищало Мишеня.

Розумію, мій хороший, - сказала Мама Миша. - Проте іноді ми маємо робити те, чого не хочемо.

Мишеня розплакалося. Йому довелося покинути всі свої іграшки та книжки. Воно забрало лише свого улюбленого м'якого кролика. Мама взяла Мишеня за лапку:

Це лише речі, сонечко, - заспокоювала Мама. - Усе можна купити та відбудувати заново. Найголовніше, що ми є один у одного.

А де ми тепер будемо жити? - запитало Мишеня.

Не знаю, сонечко. - відповіла Мама Мишка. - Разом ми сильні, у світі багато добра. Після кожного дощу завжди з'являється веселка.

Незважаючи на те, що шлях сім'ї був довгий та виснажливий, нарешті лісові мишенята вийшли на галявину. Світило сонечко, не чути було страшного гуркоту, який лунав у їхньому лісі.

Раптом із трави визирнули дивні продовгуваті мордочки. Мишеня сховалося у мами за спиною.

Мамо, хто це? - перелякано спитало Мишеня. – чому вони виглядають інакше? Чому я не розумію, що вони говорять?

Це Польові миші, - заспокоїла Мама, - тваринки, які живуть на полях та луках. Вони відрізняються від нас, але давай спробуємо з ними порозумітися.

Польові миші запросили мишенят до себе додому. У їхній родині також були малюки. Польові миші мешкали в одній кімнаті з одним ліжком, але для Мами з Мишеням знайшлося місце. Вони весь час були разом.

Одного разу мишеня помітило, що по Маминих щоках течуть сльози. Мишеня дістало з мішечка знімок тата, який завжди брало із собою. Тато не зміг поїхати з ними, він мав захищати їхній ліс. Мама казала мишеняті, що він - герой.

Мамо, - пропищало Мишеня. - Ти теж героїня! Ми маємо робити те, що нам під силу. Давай приготуємо борщик для польових мишей!

Коли усе це закінчиться, ми допоможемо вам відбудувати ліс, - сказало Польове мишеня. - З нашого насіння виростуть чудові дерева. На них птахи знову будуватимуть колиски для своїх пташенят, а дерева будуть колихатися разом із подихами теплого вітру. І все буде добре» [46].

Заняття 6: «Старші та молодші»

Тема. Подолання ревнощів дітей, пов'язаних з появою нової дитини.

Вправа 13.

«Циклоп»

Мета: підняття тонусу групи, активне залучення всіх дітей до ігрового процесу.

Діти стають у коло, а ведучий стоїть у середині кола. Завдання - встановити контакт із дитиною на протилежному боці кола лише з допомогою

погляду. Не можна вимовляти звуки і робити рухи, щоб привернути увагу. Як тільки вони встановили контакт, вони повинні одночасно помінятися місцями, пробігши через середину.

Ведучий уважно спостерігає за дітьми і намагається здогадатися про зміну місць, щоб зайняти місце одного з тих, хто перебігає. Той, хто не встиг, стає ведучим [21].

Вправа 14.

Казка про дитячі ревності

Ведучий розповідає дітям казку:

«В одній родині жив песик Гавчик. Господарі дуже його любили, пестили і часто з ним грали. Як і всі собаки, Гавчик міг наробити дурниць, але господарі закривали очі на його пустоці. Життя Гавчика було дуже щасливим.

Одного разу в будинку з'явилося маленьке кошеня. Воно було зовсім крихітним і безпорадним, і господарі приділяли йому набагато більше часу, ніж Гавчику. Кошеня годували з рук, пестили і дозволяли йому все те, що Гавчикові тепер заборонялося. «Ти вже великий, – говорили йому, – поведься як слід». А улюблена господиня майже забула про бідного песика і весь час поралася з цим кошеням.

Гавчику стало здаватися, що його зовсім не люблять, він втратив апетит і став погано спати ночами, а одного разу завив від туги, але його за це покарали. Гавчик вважав кошеня винуватцем всіх своїх нещасть, але чим більше він на нього злився, тим частіше господарі карали бідного Гавчика. І від цього він ще більше ненавидів противне кошеня.

Одного разу його терпець урвався: кошеня посміло забрати його улюблений м'ячик і стало гратися з ним по всьому будинку. Гавчик не втримався і вкусив кошеня за хвіст. Кошеня запищало від болю, а господарі дуже накричали на Гавчика. Від цього він ще більше зненавидів кошеня і ввечері заснув, мріючи про те, що завтра він йому як слід помститься.

Гавчику приснився дивний сон... Він опинився в незнайомому місці, навколо нікого не було. Він біг по пустих вулицях і ніяк не міг знайти свій

будинок. Нарешті, втомлений і голодний, він вирішив попроситися на нічліг і постукав у найближчі двері. Двері відчинилися і з будинку вийшов... величезний кіт! “Забирайся звідси! - Закричав кіт. - Це місто кішок і тобі тут не місце”. Гавчик озирнувся і побачив, що його оточує ціла юрба кішок: вони злобно шипіли і погрожували йому гострими кігтями. Переляканий Гавчик кинувся бігти.

Він був у розпачі: один в чужому місті, де всі женуть його геть ... і нізвідки чекати допомоги. І тут назустріч йому вийшло маленьке кошенья, як дві краплі води схоже на улюбленця господарів. «Чому в тебе такий нещасний вигляд? - Запитало кошенья - Може, я зможу допомогти?» Гавчик розповів йому про свої нещастя, і кошенья пожаліло його. Воно провело Гавчика в свій будинок, нагодувало і навіть поступилося йому своїм ліжком, а саме влаштувалось поруч. Вони обидва солодко заснули.

Прокинувся Гавчик в своєму будинку, і поряд з ним лежало щось тепле і пухнасте. Виявилось, це маленьке кошенья, яке забуло про свій покалічений хвіст і прийшло помиритися зі своїм кривдником. Гавчик вже не злився на кошенья, йому стало соромно за те, що він ображав слабого малюка. Він ніжно лизнув кошенья в лоб, і з тих пір вони жили дуже дружно. Господарі були просто щасливі, тому що насправді любили обох однаково» [28].

Заняття 7: «Дружба»

Тема. Допомога дітям з проблемами із заведенням друзів.

Вправа 15.

«Будівники»

Мета: емоційне розвантаження, налаштування на роботу, згуртування.

Діти стають в одні лінію. Ведучий пропонує зобразити в голові та показати мімікою та рухами, як передаєш сусіду: важке відро з цементом; легкий пензлик; цеглу; велику важку дошку; цвях; молоток.

Вправа 16.

Казка для дітей, що не вміють дружити

Ведучий розповідає дітям казку:

«Колись жив-був хлопчик на ім'я Петрик. Петрик дуже хотів мати багато друзів. Але він зовсім не вмів дружити, а вмів тільки битися. Він думав, що тільки бійкою і грубістю можна привернути до себе увагу та заробити авторитет, аби з ним хотіли дружити. Хлопці його боялися, і друзів у нього майже не було.

Одного разу Петрик побачив на дорозі велику калюжу з різнокольоровими брудними плямами. Він підійшов ближче, щоб краще розглянути її. І раптом проїжджаючий повз автомобіль оббризкав його водою з ніг до голови.

Петрик, весь мокрий і брудний, хотів було бігти додому. Але тут помітив, що знаходиться всередині прозорої великої мильної бульбашки. Спочатку Петрик дуже здивувався і почав її розглядати. Але потім злякався, бо зрозумів: вибратися з бульбашки він не зможе. Вона була дуже міцною і ніяк не хотіла лопатися.

З того часу всі погані справи Петрика назад до нього ж і повертались. Наприклад: намагається Петрик кого-небудь вдарити, а бульбашка удари йому назад повертає. кине Петрик в кого-небудь камінь, а той летить назад - прямо в Петрика.

- Це що ж виходить? Я тепер сам себе бити буду? - Подумав Петрик, і йому стало дуже боляче і прикро.

Як же мені тепер грати з хлопцями? - Заплакав хлопчик.

Так він і ходив кілька днів в бульбашці. Битися боявся, адже себе бити боляче і нецікаво. Грати одному нудно. А от бульбашки ніяк не міг позбутися.

І ось, вже зовсім зневірившись, Петрик сидів на лавочці на дитячому майданчику і спостерігав, як весело грають діти. Раптом він побачив дуже симпатичну дівчинку з лялькою. Дівчинка не знала, що Петрик любить битися, і не злякалася його, а, навпаки, покликала грати. Петрик дуже зрадів і вирішив пригостити дівчинку яблуком, яке було у нього в кишені. Він простягнув їй яблуко, і тут сталося диво - бульбашка лопнула! Петрик був просто щасливий. Нарешті він звільнився!

Коли Петрик прийшов додому, він побачив на столі два великих яблука.

- Дивно, - подумав Петрик, - звідки б їм тут взятися? Адже останнє яблуко я подарував дівчинці у дворі.

На наступний день Петрик знову пішов у двір до хлопців і дав їм свою машинку пограти. А коли повернувся додому – побачив дві нові гарні машинки. І став Петрик помічати, що, як тільки він зробить комусь добру справу, це добро до нього повертається, та ще в подвійному розмірі.

З тих пір Петрик робив тільки добрі справи. У нього з'явилося дуже багато друзів. Він навчився дружити з усіма і зовсім перестав битися. Адже в бульбашку йому більше не хотілося!» [27].

Висновки до розділу III

В дагльму розділі було представлено корекційну програма для дітей-дошкільників з подолання страхів. Для створення цієї програми спочатку був зроблений аналіз методу казкотерапії та виявлено, чим взагалі він може бути корисний та як може допомогти дітям. Також ми розробили оптимальну для дошкільнят структуру занять, що включає в себе 4 етапи: привітання, розігрів, основну частину та підведення підсумків. На першому етапі першого заняття відбувається знайомство учасників, а в подальшому на інших заняттях - їх привітання та обмін емоціями та почуттями. На другому етапі використовуються вправи, які було внесено в програму як так звані енерджайзери – вправи, які знімають емоційну і фізичну напругу та налаштовують дітей на працю. На третьому етапі, що становить основну частину занять, використовуються власне казки на різні теми і з різними посланнями, що відображають різноманітні страхи та переживання дітей та мають терапевтичний ефект. І останній етап занять представляє собою формування висновків кожного окремого заняття, а також формування загального висновку завершення корекційної програми, закріплення за дітьми отриманого досвіду, опитування дітей з приводу того, що їм запам'яталося та сподобалося на заняттях тощо. Підсумовуючи, зазначимо, що розроблена програма в цілому спрямована на покращення загального психічного стану дитини, допомогу в подоланні нею своїх страхів, негативних думок та переживань, а також оптимізацію розвитку особистості дитини.

ВИСНОВКИ

Метою цієї наукової роботи було різностороннє розкриття поняття казкотерапії у корекційній роботі психолога з дітьми дошкільного віку, а також створення корекційної програми, в основі якої лежатиме метод казкотерапії. Нами було визначено, що казкотерапія є одним із найдоступніших і найефективніших методів корекції поведінки та установок дітей, який наразі широко застосовують у Європі. При цьому використовуються терапевтичні казки-історії про проблеми і переживання, з якими стикається дитина.

За для створення якісної корекційної програми ми провели комплексне дослідження особистості дітей: виявили рівень тривожності, імпульсивності, соціалізації, самооцінку дітей і т. д.. В ході досліджень було виявлено, що більше 71 відсотка дітей мають середній рівень тривожності, і трохи більше 68 відсотків мають високий рівень імпульсивності. На основі результатів цих досліджень ми склали оптимальну програму, спрямовану на подолання тривожності, розвиток соціальних навичок, оптимізацію настрою дітей та їх загального психологічного стану.

Складена нами програма містить 7 занять, кожне із яких спрямовано на вирішення різних проблем та завдань. Заняття, в свою чергу, містять чотириохривневу структуру: привітання, розігрів, основна частина та підбиття підсумків. Наприклад перше заняття спрямовано в основному на допомогу тривожним та невпевненим дітям, а також на знайомство дітей між собою та з психологом, на покращення їх ставлення до перебування в новій групі.

Таким чином, в ідеалі, по завершенню проведення корекційної програми за дітьми мають спостерігатися такі покращення: зниження рівня тривожності та імпульсивності, розвиток соціальних навичок, покращення ставлення до рідних, формування позитивних установок, емоційне розвантаження та зняття фізичного напруження і т. ін..

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аксьонова О. П., Аніщук А. М., Артемова Л. В. та ін. наук. кер О. Л. Кононко. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» (нова редакція) : у 2 ч. Ч.ІІ. Від трьох до шести (семи) років. Київ : МЦФЕР Україна, 2014. 452 с.
2. Беттельгейм Б. Чари і користь: про сенс і цінність казок. 2019. С. 464
3. Біла І.М. Дитяча творча конструкторологія як терапевтичний засіб. Психологічна допомога дітям у кризових ситуаціях: методи і техніки.
4. Бондарчук О.Ю. Психологічні особливості прояву сором'язливості у дітей молодшого дошкільного віку. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 12: Психологічні науки. Київ, 2020. № 9(54). С. 21–31.
5. Бондарчук О.Ю. Специфіка становлення сором'язливості у дітей дошкільного віку. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 12: Психологічні науки. Київ, 2017. № 6(51). С. 46–53.
6. Бурчик О. В. Групова казкотерапія в особистісно-орієнтованому вихованні дітей / О. В. Бурчик // Вісник Житомирського державного ун-ту ім. Івана Франка. – 2005, № 25. – С. 203-205.
7. Бутузова А. І. Психологічні особливості страхів дошкільнят з недоліками мовленнєвого розвитку // Кафедра практичної психології, 2022.
8. Василевська О. І. Казкотерапія як засіб психолого-педагогічного впливу. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 12: Психологічні науки. 2012. Вип. 39. С. 30-36.
9. Великий тлумачний словник сучасної української мови/ Укл. і гол. ред. В. Т. Бусел. – Київ; Ірпінь: Перун, 2004.
10. Ганночка Д. О. Робота з маріонетками в корекційній роботі зі старшими дошкільниками // Кафедра практичної психології, 2022.

11. Гаяш О.В. Корекційно-розвивальна робота з дітьми з особливостями психофізичного розвитку : Науково-методичний посібник для вчителів інклюзивного навчання, асистентів учителів, які працюють з дітьми з психофізичними порушеннями в умовах загальноосвітніх навчальних закладів, соціальних педагогів, батьків / Укладач О. В. Гаяш. – Ужгород : Інформаційно-видавничий центр ЗППО, 2016. – 120 с.
12. Галіцина Л. Корекція страхів. Психолог, 2015. 17/18. С. 60–68.
13. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник / С. У. Гончаренко. – [Видання друге, доповнене й виправлене]. – Рівне: Волинські обереги, 2011. – 552 с.
14. Гридковець Л. Долаймо труднощі разом з дитиною. Казкотерапія дитячих проблем. Львів : Скриня : Монастир Редемптористів, 2013. 66 с.
15. Гріньова О.М., Терещенко Л.А. Дитяча психодіагностика: навчально-методичний посібник. – Вінниця: Нілан-ЛТД, 2015. – 227 с.
16. Данилюк І. В. , Зольникова С. В. Казкотерапія як метод психологічного впливу на особистість. Psychological Journal, Volume 5 Issue 6 2019. С. 161 – 173.
17. Данилюк І. В. Казкотерапія як метод психологічного впливу на особистість. Психологічний час опис. 2019. Т. 5, № 6. С. 161-173.
18. Даценко Т. О. Опанування технік психолого-педагогічної підтримки дитини як умова професійного зростання педагога. Наука і освіта: наук.- практ. журн. Одеса, 2016 № 5. С. 162-165.
19. Деркач О.О. Педагогіка творчості : Арт-терапія та казкотерапія на допомогу вчителю, вихователю, практичному психологу / О. О. Деркач. – Вінниця : ВДПУ, 2009. – 88 с.
20. Дудкевич Т. В. Дитяча розвивально-корекційна психологія. Модульний навчальний посібник для студентів внз за напрямом підготовки 6.030103 «Практична психологія»./Т.В. Дудкевич. – К.: Центр учбової літератури, 2022. – 304 с.

21. Ігри та вправи для тренінгів/ Ресурсний центр ГУРТ // Посилання: <https://www.gurt.org.ua/articles/43009/>
22. Євтушенко І. В. Використання казок в роботі психолога / І. В. Євтушенко, С. М. Аврамченко. – Київ : Марич, 2011. – 96 с.
23. Єнгалічева І. Казкотерапія як один із методів корекційно-розвиваючої роботи з педагогічно занедбанними учнями. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. 2012. Вип. 25. С. 70-72
24. Жебелева П. В. Казкотерапія як засіб психологічної допомоги особистості. Вісник після дипломної освіти. 2012. Вип. 7. С. 284-291.
25. Заліток Л. М. Казкотерапія за Василем Сухомлинським. Інноватика у вихованні. 2017. Вип. 6. С. 99-106.
26. Землюк М. Казкотерапія як інноваційна здоров'язбережувальна технологія у просторі сучасного дошкільного закладу. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Луцьк, 2017. УДК 372.4.036. С. 14 – 19.
27. Казка про доброго Петрика / Дитячий психолог // Посилання: <https://dytpsyholog.com/2015/03/28/>
28. Казка про собачку на ім'я Тобік. Про дитячі ревності / Дитячий психолог // Посилання: <https://dytpsyholog.com/2015/06/26/>
29. Казкотерапія як ефективний метод роботи психотерапевта з дітьми.
30. Кісарчук З.Г., Омельченко Я.М., Гребінь Л.О. Психодинамічна образна терапія у роботі з дитячою психотравмою. Психологічна допомога дітям у кризових ситуаціях: методи і техніки. Методичний посібник. Заг. Ред. З.Г. Кісарчука. Київ. 2015. С. 59-97.
31. Кошелівська Т. В. Корекція емоційно-вольової сфери дошкільників із затримкою психічного розвитку засобами казкотерапії // Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти, 2021.

32. Коновалова Л. М., О. В. Ласточкина. Казкотерапія як засіб корекції мовлення дітей дошкільного віку. Сучасні проблеми логопедії та реабілітації. Суми, 2017. С. 28 – 31.

33. Лікування творчістю: що таке казкотерапія і як вона допомагає втілювати мрії у реальність. <https://vn.20minut.ua/Kult-podii/likuvannya-tvorchistyu-scho-take-kazkoterapiya-i-yak-vona-dopomagaє-vt-11189233.html>

34. Локарева Г. В. Казкотерапія в підготовці соціальних педагогів до професійної діяльності: теорія і практика : монографія; Держ. ВНЗ "Запорізь. нац. ун-т" М-ва освіти і науки України. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 415 С.

35. Магдисюк Л. І. Казкотерапія в психологічному консультуванні дітей та дорослих : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. III–IV рівнів акредитації / Людмила Іванівна Магдисюк, Раїса Петрівна Федоренко, Марія Іванівна Замелюк. – Луцьк : Вежа-Друк, 2019. – 152 с.

36. Макєєва І. П. Казка як засіб розвитку емоційної сфери у дошкільників / І. П. Макєєва // Дошкільна освіта. – 2002. – № 1. – С.70–75.

37. Методичний посібник. Заг. ред. З.Г. Кісарчука. Київ. 2015. С. 171-185.

38. Мушкевич М. І. Казкотерапія як метод психологічного супроводу сімей із проблемною дитиною. Психологічні перспективи. 2019. Вип. 33. С. 220.

40. Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія: Психологія. 2020. Вип. 10. С. 143-147.

41. Садова І. Казкотерапія – сучасний метод роботи з дітьми, які мають особливі потреби. Актуальні питання гуманітарних наук. 2015. Вип. 11. С. 329.

42. Скалига В. Казкове виховання : казкотерапія / В.Скалига // Освіта України. – 2013. – № 26 (липень). – С. 12.

43. Скрипченко О. В. Вікова та педагогічна психологія: навч.посібник / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук – Київ: Каравела, 2009. – 400 с

44. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям // Вибр. твори : в 5 т. / В. О. Сухомлинський. – Київ : Радянська школа, 1977 – Т. 3. – С.9

45. Полковенко Т. В., Полковенко О. В.. Видання для казкотерапії: вихователям, педагогам, психологам, батькам. Scientific Journal «ScienceRise» №6/1. 2016. С. 44 – 48.
46. Терапевтична казка для дітей під час війни / Полтавський обласний центр громадського здоров'я // Посилання: <https://np.pl.ua/2022/03/terapevtychna-kazka-dlia-ditey-pid-chas-viyny/>
47. Терапевтична казка для дітей, які бояться сирени / Психологічна платформа // Посилання: <https://www.facebook.com/groups/438378815065036/posts/446738254229092/>
48. Тимків І. Казкотерапія філософсько-освітня рефлексія. ISSN 2309-1606. Філософія освіти. Philosophy of Education. 2021. 27. С. 56 – 65.
49. Трофименко Л.І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей середнього дошкільного віку із ЗНМ: Програмно-методичний комплекс / За ред. Є.Ф.Соботович. – К.: „Актуальна освіта”, 2007. – 120 с.
50. Трофименко Л.І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей середнього дошкільного віку із ЗНМ: Програмно-методичний комплекс / За ред. Є.Ф.Соботович. – К.: „Актуальна освіта”, 2007. – 120 с.
51. Українське дошкілля: Програма розвитку дитини дошкільного віку / О. І. Білан; за заг ред. О. В. Низковської. – Тернопіль : Мандрівець. – 2017. – 256 с.
52. Федій О. А. Казкотерапія в професійній діяльності педагога: теорія і практика. 2008. С. 26 – 31.
53. Фесюкова Л. Б.. Виховання казкою: Для роботи з дітьми дошкільного віку / Л. Б. Фесюкова. – Харків: Фоліо, 1997. 464 с.
54. Філософська казка про образу / Дитячий психолог // Посилання: <https://dytpsyholog.com/2015/08/26/>
55. Фрадинська А. П. Казкотерапія, як засіб психокорекції емоційної сфери молодших школярів. Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету "Україна". 2015. № 10. С. 66-68.

56. Ященко Л. В. Казкотерапія. Співпраця учителя, батьків і дітей : 2-й клас. Початкова освіта. 2018. № 2. С. 13-15.